

Beste aanwezigen,

Groningen, 6 augustus 2026

Ik ben Dirk Hoogenkamp, specialist ouderengeneeskunde, en bestuurslid van de NVMP-Artsen voor Vrede. En vandaag wil ik het hebben met u over een boompje op mijn balkon.

Dat klinkt raar, maar het heeft een reden. Het is nu nog een hele kleine zaailing, te kwetsbaar om vandaag mee te nemen, maar het is een speciale boom. Het is een Ginkgo biloba, een reus die eeuwenoud kan worden. Het zaadje van de boom raapte ik op van de stoep toen ik vorig jaar september in Hiroshima was. Ik stond op slechts 1130 meter afstand van het hypocentrum, de plek waar 81 jaar geleden om 8.15 de atoombom tot ontploffing werd gebracht. De boom brandde tot de bodem af, de tempel erachter stortte in, de priester en zijn familie kwamen om. Pas vijftig jaar later zou de tempel herbouwd worden. Maar de verschroeide boom kreeg na een paar jaar opeens weer groene bladeren.

Zoals mensen die de atoombom hebben overleefd in Japan *Hibakusha* worden genoemd, zo hebben bomen die het hebben overleefd ook een eretitel. Zij worden *Hibaku-Jumoku* genoemd. In een straal van 2 km vanaf het hypocentrum zijn er 48 van zulke bomen in Hiroshima.

In het moderne Hiroshima zijn deze bomen onopvallende getuigen. Op ongeveer 1400 meter afstand van het hypocentrum staat een andere ginkgo, in de prachtige Shukkei-en, een traditionele tuin naar Chinees ontwerp, met een grote vijver met koikarpers en schildpadden. Het verkeer van de drukke stad is er niet te horen, het is als een paradijs op aarde. Maar op 6 augustus 1945 zag het er hier anders uit. De tuin was eerder al aangewezen als evacuatiecentrum, voor als er na Tokio nog een bombardement met brandbommen zou volgen. Duizenden mensen zochten veiligheid in de tuin en probeerden hun dorst en de pijn van de brandwonden te stillen in het water van de vijver. Zij waren al zwaargewond en blootgesteld aan straling. In de tuin lieten tienduizend mensen het leven. De enige getuige hiervan tegenwoordig is die ene boom, de enige van de tuin die het overleefde. Door de drukgolf werden alle bladeren en zijtakken er in een ruk afgeblazen, de stam kwam uit het lood te staan. Na de enorme drukgolf ontstond er een aanzuigende wind in de andere richting, die de boom weer de andere kant op trok. Zoals bij zoveel *Hibaku-Jumoku* wijst de boom naar die plek waar de atoombom tot ontploffing kwam.

In Nagasaki staan bij de toegang tot de Sanno-schrijn twee eeuwenoude kamferbomen. Ze staan op 800 meter afstand van het hypocentrum, de plek waar op 9 augustus de atoombom af ging. Door de drukgolf knakten de bomen. De bomen zijn nu een getuige van de kracht van de drukgolf: door de ouderdom zijn de stammen hol geworden, en wordt er glas en servies zichtbaar en ander puin dat met die enorme kracht de boom in is geslingerd, om pas halverwege de stam tot een stilstand te komen.

De bomen staan vlak bij het universitair medisch centrum van Nagasaki, in 1857 door Nederlandse artsen opgericht.

Op 9 augustus 1945, net na 11 uur 's ochtends, werd de radioloog dr Takashi Nagai door de ruimte geslingerd en verloor het bewustzijn. Toen hij weer bij kwam, herkende hij zijn omgeving niet. Toen hij uit het raam keek waren al de gebouwen weg, was al het zomers groen weg en waren de heuvels kale, rode rotsen. De bomen waren ontworteld en lagen als

luciferhoutjes op hun kant, daartussen vele naakte lichamen. Binnen, in de wachtkamer, grepen patiënten zijn enkels en smeekten om water of een injectie. Hun kleren waren weggerukt, hun huid liet in reepjes los, ze zagen grijs van het stof. Dr Nagai en zijn team begonnen de mensen te helpen. Hij kon maar één hand gebruiken, want als hij zijn rechterhand los van zijn hoofd liet spoot zijn slagaderlijke bloeding bloed op de muren. Hij voelde zijn pols en bedacht zich dat hij dit drie uur moest kunnen volhouden voordat hij zou collabereren.

De gewonden bleven echter maar toestromen en in het ziekenhuis was brand ontstaan. Dr Nagai kon niet in het ziekenhuis blijven, hij was één van de 50 die het ziekenhuis levend verlieten. Alle geneeskundestudenten van de stad kwamen die dag om. Dr Nagai overleed in 1951 aan leukemie. Er stierven 250 duizend mensen in het eerste jaar na de atoombom.

Maar de kamferbomen kregen weer nieuwe takken en groene bladeren, en de bomen bloeien ook vandaag nog.

Deze bomen zijn niet alleen stille getuigen, maar ook bakens van hoop. Suzuoka Numata verloor een been door de atoombom en verloor vele familieleden, waaronder haar verloofde. Toen zij de boom weer groen zag worden in de binnentuin van het kantoor waar zij werkte toen de bom af ging, kon zij de wil weer terug vinden om verder te leven. Zij overleed in 2011 op 87-jarige leeftijd.

Van de Hibakusha, de overlevenden, zijn er steeds minder over. De Hibakusha die ik ontmoette in Japan waren allemaal kinderen geweest toen de bom af ging. Seiichiro Mise was 11 toen hij in de zwarte regen van de fall-out lichamen moest cremeren op zijn schoolplein. Hij is nu 92. Masao Tomonaga was een paar maanden oud toen het huis instortte waar hij sliep. Terumi Tanaka was 13 toen de drukgolf hem door meerdere ruiten heen smet, hij is nu 94 jaar.

Het duurt niet lang meer voordat we alleen nog aan de bomen kunnen vragen: jij was erbij, wat heb je meegemaakt?

Maar we mogen Hiroshima en Nagasaki nooit vergeten. Het gevaar van kernwapens is nog niet geweken. Er zijn nog altijd meer dan 12.000 kernwapens in de wereld, en alle staten met kernwapens zijn hun arsenalen aan het moderniseren of uitbreiden. Wij kunnen niet co-existeren met kernwapens, een keer gaat het mis: door een ongeluk of escalatie in oorlog. Noodhulp na een kernbomexplosie is een illusie, dat is u duidelijk. Maar bij een kernoorlog zullen er ook grote klimatologische veranderingen ontstaan. Er zal zo veel as hoog in de atmosfeer komen dat het zonlicht voor decennia geblokkeerd wordt, een *nucleaire winter* waarin ijs tijden ontstaan en wereldwijd misoogsten. De mensheid zal dit waarschijnlijk niet overleven. Hoeveel bomen zullen het kunnen navertellen?

Een wereld vrij van kernwapens is ons enige alternatief. Daarin is Nederland niet te klein om een rol te spelen. Nederland moet toetreden tot het VN-kernwapenverbodsverdrag *TPNW* en de Amerikaanse kernwapens verwijderen uit Volkel. Dat zal van ons een hoop inzet vragen, maar het gaat ons lukken. Daar ben ik zeker van. Op mijn balkon groeit een baken van hoop, en hij is al zó groot.